

LES ESPÈCIES INTRODUÏDES INVASORES

En els últims segles s'han extingit en el món aproximadament un centenar d'aus, més de vuitanta mamífers i quatre-centes espècies de peixos, a més de molts vegetals i invertebrats. L'home és un factor clau en aquest procés per les múltiples accions sobre els ecosistemes, bàsicament per la modificació dels hàbitats naturals i la introducció d'espècies. De fet, la major part d'espècies extingides són endemismes insulars, els quals han estat, fonamentalment, víctimes de moixos, rates, cabres i porcs.

En el cas dels peixos, s'han esvaït espècies de llacs, també víctimes de la predació i la competència amb espècies introduïdes. Per tant, com a mínim en el cas dels vertebrats, la primera causa d'extincions a escala mundial són les espècies introduïdes, que irrompen als ecosistemes com a depredadores, competidores o difusores de patògens.

En l'actualitat, el desenvolupament de les vies de comunicació juntament amb l'increment del comerç i el turisme fan que aquest fenomen sigui especialment preocupant, en augmentar a una escala general en tots els ecosistemes el nombre d'espècies no natives. No totes tenen caràcter invasor: algunes proporcionen béns per a la societat, com són les espècies utilitzades en agricultura, ramaderia o usos medicinals. A més, no totes les espècies introduïdes tenen capacitat per naturalitzar-se; per tant, les espècies exòtiques o introduïdes que podem denominar invasores són aquelles que, transportades fora de la seva àrea de presència natural, tenen capacitat de proliferar i provoquen impactes negatius sobre la natura, la salut o els béns econòmics.

Aquest fenomen desperta la preocupació a l'àmbit internacional, de manera que existeixen diversos convenis i mesures legislatives que consideren aquest problema. L'existència a les Illes Balears d'un nombre rellevant d'espècies introduïdes invasores i l'increment del ritme d'aparició de noves introduccions en el medi natural amb capacitat d'esdevenir invasores, aconsella una actuació planificada de l'Administració pública per tal d'afrontar el problema. Per això la Conselleria de Medi Ambient ha adoptat un pla d'acció específic, el contingut del qual té present l'Estratègia europea d'espècies exòtiques invasores (aprovada pel Consell d'Europa el mes de desembre de 2003) i altres documents internacionals de referència. Els objectius d'aquest Pla són els següents:

- **I: Reunir la millor informació disponible sobre la presència en el medi natural d'espècies introduïdes, tant animals com vegetals, en cada una de les Illes Balears i el seu litoral, per tal d'aplicar aquests coneixements a reduir-ne tant com sigui possible els efectes perniciosos sobre la biodiversitat insular, la salut i altres interessos humans.**

- **II: Evitar nous assentaments d'espècies exòtiques en qualsevol illa o illot de les Balears.**

- **III: Promoure l'eradicació o la contenció d'espècies invasores introduïdes en cada una de les illes i el seu litoral, prioritant actuacions segons els efectes biològics, ecològics, sanitaris i econòmics, i de la possibilitat d'eradicació o control, i afavorir la participació ciutadana en la seva aplicació.**

Les línies de treball plantejades són diverses i intenten abastar tots els aspectes i sectors que estan relacionats amb aquest problema. La primera i fonamental és **generar i gestionar la informació tècnica sobre espècies introduïdes**. Per això, és necessari elaborar, per illes, llistes i inventaris d'espècies, amb la classificació pertinent per a cada una segons l'estat d'invasibilitat en el qual es trobin, incloses les de presència antiga. Amb això s'elaborarà un **banc de dades** d'espècies invasores, amb la recopilació de referències de publicacions i d'experiències i experts en la biologia i el control de cada una. És important en la fase de recopilació d'informació per tenir una visió real de les dimensions del problema que genera la presència d'espècies invasores a les Balears.

El nombre total d'espècies introduïdes en l'actualitat a les Balears no es coneix amb exactitud, però com a exemple tenim dades de la presència a les nostres illes d'almenys 308 espècies de plantes introduïdes, que presenten diferents categories de perillositat. Això fa que el problema d'actuar sobre les espècies introduïdes sigui de gran envergadura i en expansió, a causa de la impossibilitat d'evitar totalment l'arribada de noves espècies. Per aquesta raó el Pla preveu **l'elaboració de llistes d'actuació preferent** per a cada grup taxonòmic, en funció del risc de cada una i de la possibilitat tècnica d'eradicació o control, així com un **inventari de localitats d'especial prevenció**, inclosos tots els illots deshabitats que tinguin fauna o flora d'interès de conservació i les zones marítimes que formen part d'aquestes localitats.

S'engegaran els mecanismes necessaris per establir un procés de **coordinació tècnica i administrativa**. Es mantindran contactes amb entitats acadèmiques i especialistes que puguin aportar informació rellevant per a cada grup taxonòmic a escala biològica, a més de contactes amb altres conselleries de Medi ambient, el Ministeri de Medi ambient i el grup d'experts del Conveni de Berna, que puguin aportar informació sobre experiències de control i problemàtiques comunes.

Ens trobam davant un problema global i, encara que és cert que no totes les espècies es comporten igual en tots els ecosistemes i que hi ha factors limitants que provoquen diferents nivells d'impacte segons on es trobin, és de gran utilitat conèixer les conseqüències de la presència d'una espècie fora de la seva àrea, així com les experiències de control, tant per a la classificació d'espècies introduïdes potencialment invasores com per a les actuacions sobre les espècies invasores. Seguint aquesta política, la Conselleria de Medi Ambient elaborarà una memòria anual sobre espècies introduïdes invasores.

Seguint amb les línies de treball, el segon punt del Pla d'acció és **afavorir el suport del públic** des de dos aspectes. D'una banda, conscienciar sobre l'impacte que genera l'alliberament intencionat o accidental de determinades espècies no natives en

el medi natural, o bé la utilització i mala gestió de les restes de poda de plantes ornamentals invasores. De l'altra, crear un estat d'opinió tolerant davant accions de control i eradicació de determinades espècies. Les vies per aconseguir-ho són accions de formació, reciclatge i educació ambiental, així com la publicació de documents de divulgació rigorosa i detallada tant del problema general de les invasions biològiques com de cada una de les actuacions específiques a les quals doni lloc l'aplicació del Pla.

Tant les accions relacionades amb espècies invasores com els impactes que generen, en molts casos afecten més d'un sector. Per això, un altre punt fonamental d'aquest Pla és **fomentar la implicació d'altres responsables sectorials**: cinegètics, forestals, agrícoles, ramaders, d'aqüicultura, comerç, etc. També ajuntaments i consells insulars, per les seves competències sobre animals de companyia, llicències d'establiments, jardins públics, agendes locals, etc.

No hi ha dubte que la prevenció és un factor clau en la lluita contra les espècies invasores: planificar una sèrie de mesures per tal d'evitar o almenys contenir l'arribada de nous organismes que suposin un risc per a la conservació de la nostra biodiversitat. En aquest sentit, és necessari que la legislació reguli de manera satisfactòria qüestions relatives a espècies invasores. La **normativa sobre introduccions intencionades** actualment queda establerta en la Llei estatal 4/89 i en l'autonòmica Llei balear de caça i pesca fluvial 6/06, que permeten el control en algunes situacions. No obstant això hi ha alguns casos de caràcter agrícola, ramader, d'aqüariofília o ornamentals que suposen un risc important i manquen de regulació, per la qual cosa caldria reforçar la normativa existent.

Quant a la **normativa de bones pràctiques sobre introduccions accidentals**, cal establir les mesures que facilitin la participació dels sectors socioeconòmics de major risc, com els relacionats amb la indústria del transport (moltes espècies invasores arriben sense ser detectades, barrejades amb mercaderies vàries), amb la jardineria, amb el comerç d'animals exòtics o amb els propietaris d'espècies exòtiques, per tal de fomentar la tinença responsable. Els fuites accidentals han generat i generen moltes de les invasions biològiques actuals. Els centres de recuperació de fauna poden actuar com a receptors d'espècies exòtiques no desitjades pels propietaris i evitar l'alliberament en el medi natural, per la qual cosa aquest Pla considera la importància de difondre l'existència d'aquests centres. Cal determinar, en qualsevol cas, la necessitat i la possibilitat de prohibir el comerç de determinades espècies invasores molt perilloses que han ocasionat danys irreversibles en altres regions, atenent la llibertat de transport de béns i mercaderies a Europa.

No en tots els medis es poden aplicar les mateixes propostes. Per això, el Pla inclou accions específiques per al medi marí, on tant el control de l'arribada d'organismes com els treballs d'eradicació comporten una gran dificultat.

Amb relació a les **mesures de remediació** la normativa existent en matèria de caça i aquicultura permet la captura de les espècies introduïdes. Aquest Pla preveu reforçar-la amb mesures jurídiques que determinin l'obligatorietat d'eradicació en alguns casos

i que facilitin a l'administració la lliure actuació en casos que afectin l'àmbit privat.

La **detecció primerenca** en la presència d'una espècie invasora i una ràpida intervenció de control permeten minimitzar l'impacte que pot generar sobre el medi natural. Per aconseguir aquest objectiu, el Pla preveu la formació i informació de col·lectius que per l'activitat professional (agents mediambientals, naturalistes...) o lúdica (excursionistes, caçadors...) o per la proximitat amb el medi, com és la població rural, poden detectar amb major facilitat la presència d'espècies invasores. És necessari elaborar una guia que faciliti la identificació d'aquestes espècies, així com un sistema de recopilació d'aquesta informació eficient i una distribució el més àmplia possible.

Per facilitar l'avaluació de l'impacte generat per una espècie introduïda i determinar la manera d'actuar més adequada, el Pla conté un esquema l'últim punt del qual ens duu al procediment d'eradicació i considera la resta de procediments intermedis (programes de seguiment i vigilància, programes de contenció, planificació d'estratègies, valoració de medis, etc.) que poden aplicar-se segons l'estat d'invasibilitat en el qual es troba l'espècie introduïda. Si el control es planteja en el medi natural, es defineixen també a qui correspon la decisió i qui ha de fer els treballs, depenent de l'amplitud del problema (actuacions pròpies de la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental o contractacions externes).

En la resta de medis, agrícola, marí i urbà, on la Conselleria de Medi Ambient no té competències, es recomana que els criteris de decisió i aplicació siguin equivalents als adoptats en aquest Pla d'acció per al medi natural i es constata la necessitat de la col·laboració entre la Conselleria de Medi Ambient i la Conselleria implicada, així com amb la resta d'entitats sectorials implicades, com poden ser ajuntaments, consells o altres organismes.

Dins d'aquestes mesures de remediació, hi ha un cas particular que són les espècies amb el risc d'introgressió genètica, que seran objecte d'una anàlisi particular que dugui a prendre les mesures de control pertinents segons el risc.

Els **espais naturals** de les Illes Balears tenen especial importància en el Pla, tant per l'interès de conservació com per la vulnerabilitat que presenten algunes espècies protegides respecte a la presència d'espècies invasores. En aquest sentit, els plans d'ordenació de recursos naturals i els plans d'ús i gestió dels espais naturals protegits de les Illes Balears (parcs i reserves) ja inclouen l'eradicació d'espècies introduïdes i duen a terme labors de control i seguiment. S'ha de fomentar i mantenir la col·laboració existent entre aquestes entitats i la Conselleria, ja que la informació i l'experiència en aquests espais pot ser fonamental en el desenvolupament de processos similars en altres entorns.

El Pla també recull situacions poc freqüents com la **detecció d'individus exòtics** susceptibles de causar danys sobre la diversitat que poden procedir de fuites accidentals o alliberaments intencionats. En aquests casos es capturaran en viu

sempre que sigui possible, i en el cas de pertànyer a alguna espècie d'especial interès de conservació, es procurarà reinserir-la en l'àrea de distribució natural.

Finalment, hi ha un apartat referent a **aspectes bioètics**, per garantir que els procediments de control, captura o eradicació incloguin el criteri de reduir tant com sigui possible el sofriment dels animals objecte d'aquestes accions.